

ЈОШ О ПРОЦЕНИ СИТУАЦИЈЕ (Нека разматрања о могућем редоследу)

Питање процене ситуације, посебно њеног садржаја, начелно је решено кратко формулисаним поставкама које су дате у одговарајућим правилима. Пошто свака ситуација има своје особености, то је разумљиво да се за процену ситуације — која претставља стваралачки умни рад — тешко могу дати неки устаљени поступци или детаљнији прописи. Али, ако се послу приступи без довољно праксе, онда се често наилази на мање или веће тешкоће, нарочито у погледу конкретног садржаја, што се, углавном, испољава у редоследу размишљања.

Да би се овладало тим важним послом и да би се избегли шаблони које различитост ситуација не трпи, потребно је дуготрајно вежбање, које, као и свако друго вежбање, треба спроводити по принципу постепености. При томе је корисно да се, нарочито у почетку, користе искуства других. Та се искуства већ преносе у школама, на вежбама, па и кроз литературу, првенствено путем објављивања чланака у војним часописима.

Због тога ћу у овом чланку изнети нека своја разматрања, без претензија да ће се тиме ово питање „коначно“ решити.

*

Између момента пријема задатка и почетка његовог ефективног извршавања постоји извешан временски период у коме командовање врши извесне припреме и у коме треба да предвиди све што је потребно за извршење задатка, јер „командовати значи предвиђати“. Ако је командовање претежно умни, мисаони рад, онда се оно у том периоду нарочито манифестује као такво.

У невојним пословима, например, при техничким градњама, велики део радова може се математички тачно прорачунати и предвидети, јер су скоро сви елементи мерљиви, утврђени или познати, а евентуалне грешке или непредвиђене тешкоће, у већини случајева, могу се накнадно савладати, без бојазни за коначни успех. Ово је могуће зато што ту нема супротне воље, нема свесно делујућег противника.

Међутим, сасвим је друкчије при припремању или извођењу неке ратне акције, нарочито онда када се нема довољно времена. Ту се најчешће прорачунавање може ослањати, углавном, само на сразмерно мали део познатих, сигурних података (о нашим снагама, о земљишту којим владамо, као и добивеном задатку). Но, и поред тога, за наређену акцију ниједан наш поступак не сме бити случајан, већ тачно планиран. Ако не би било тако, онда би изгледи за извршење задатка и успех били слаби. А да би се могло добро планирати и извршити тачан прорачун, морамо прво изнаћи оне важне и утицајне чиниоце који су нам у моменту пријема задатка непознати, односно несигурни. Разне утицајне чиниоце, нарочито оне најважније, као што су непријатељева намера, његове могућности, и сл. нормално није могуће сазнати директним путем, већ се до њих мора доћи само путем предвиђања и процене разних могућих варијаната о значају и величини тих чинилаца. Тек после тога треба да одаберемо ону варијанту која је највероватнија и коју ћемо узети као базу за даљи прорачун. Истина, понекад ћемо морати узети у рачун и више варијаната, нарочито онда када су приближно подједнако вероватне, што ће условити и наше планирање.

Сви ти чиниоци, познати и непознати (које тек треба да изнађемо), уствари, претстављају средину у којој треба да дејствујемо. Међутим, није довољно да изнађемо и упознамо те чиниоце као такве, јер није статична ни средина у којој треба да дејствујемо, те је због тога природно да разни чиниоци имају само релативну вредност и да непрестано и врло сложено дејствују једни на друге. Ако се има у виду да све те узајамне односе и утицаје треба такође упознати, онда је јасно да су још мање могући директни тачни прорачуни, на основу којих бисмо могли рећи да смо сазнали објективну стварност. А та стварност каква нам се изражава свим тим чиниоцима и њиховим узајамним односима, није ништа друго до „ситуација“. Али, чак ни онда када смо упознали ту стварност, тј. ситуацију, наш посао још није завршен. Сада настаје изналажење најбољег начина остварења добивеног задатка, тј. стварање идеје за акцију и предузимање конкретних мера за спровођење те идеје у дело у одређеној и испитаној ситуацији. Другим речима, као резултат тога рада треба да проистекне „одлука“.

Према изнетом, цео тај посао обухвата:

- 1) упознавање карактера и величине непознатих или недовољно познатих чинилаца (по потреби и утврђивање и сређивање познатих чинилаца);
- 2) изналажење релативне вредности свих чинилаца ситуације, тј. смисла и величине њихових међусобних утицаја;
- 3) изналажење најбољег поступка за извршење задатка у тако одређеној ситуацији.

Тиме је, уједно, обележен и циљ тога посла који се, као што се види, највећим делом састоји из процењивања, а мање из прорачунавања, па се стога и назива „процена ситуације“.

Однос количине процењивања и количине прорачунавања није увек једнак. Процењивање тражи стваралачки мисаони рад, док је

прорачунавање само прост умни рад. Прорачунавање се појављује као претежан рад у ситуацијама када су нам чиниоци ситуације добрим делом већ познати, што ће бити редак случај (на пример, при нападу на добро испитано утврђење), или када располажемо толиком надмоћношћу у техници и живој сили да можемо савладати све грешке које би се учиниле у обичном прорачуну и непредвиђене околности током извођења акције, и то грубом физичком силом, не водећи рачуна о губицима. Први начин, који је квалитативно много виши, примењиваће онај који услед датих услова (брзина акције, недовољна средства за прибављање свих могућих података, и сл.) не може детаљно да упозна све чиниоце и да рачуна са физичком надмоћношћу која би могла све савладати и, најзад, онај коме величина жртава и губитака није споредна ствар. То не значи да је обично прорачунавање потпуно одбачено, већ само то да је у процени ситуације сведено на праву меру. Оно ће доћи до пуног изражаја касније, када проценом ситуације будемо дошли до одређених закључака, тј. до одлуке, када тим закључцима, на основу претежно тачних прорачуна треба дати техничку извршну форму. Тај рад, строго узев, више не спада у процену ситуације, већ у технику планирања, чија је коначна форма изражена у борбеној заповести, разним плановима, таблицама и сличном.

Пошто у разним ситуацијама има много разноврсних, често врло тесно међусобно повезаних чинилаца, то би био веома тежак и дуготрајан посао ако бисмо их појединачно изналазили и сваког за себе издвајали. Због тога се они, на основу дугог искуства, групишу по сродности у такозване „елементе ситуације“: непријатељ, наше снаге, земљиште и време. Али, треба одмах напоменути да овим набрајањем није одређен редослед и начин њиховог процењивања, нити метод процењивања ситуације уопште, те их ни овде нећемо разматрати сваког понаособ. То би дошло у обзир тек онда када бисмо после разматрања процене ситуације у целини и начелно приступили детаљисању, што није циљ овог чланка.

Има мишљења да је и задатак, који је постављен од претпостављене команде нашој јединици, један од елемената ситуације. Тај фактор — задатак — заиста пресудно утиче на нашу одлуку и мора се одражавати у њој, па према томе и кроз процену ситуације. Међутим, он је утврђен, апсолутан, а не релативан као остали чиниоци ситуације. Он утиче на њихову процену, али не и обратно. Добивени задатак не можемо „процењивати“ да бисмо утврдили његову релативну вредност. Релативан је само начин његовог извршења, уколико нам је то препуштено. Тих начина може бити више и они подлежу процењивању, али не као чиниоци ситуације, већ као привремени закључци из процене стварних чинилаца посматраних кроз задатак. То треба имати на уму да би се правилно решило питање такозваног „схватања задатка“, као уводног дела процене ситуације.

Редослед у процени ситуације

У досадашњим разматрањима већ смо утврдили неке опште поставке које се тичу самог редоследа процене ситуације, као:

1) Примљени задатак је фактор којим се кроз целу процену ситуације морамо руководити, при чему не долази у обзир никакво процењивање суштине задатка. Међутим, са том суштином морамо бити потпуно начисто, тако да нас разни елементи ситуације не могу навести на различита схватања и тумачења самог задатка. Јасно, потпуно и недвосмислено схватање задатка је, дакле, безусловно потребно пре него што уопште приступимо процени ситуације, те је зато потребно кроз задатак пронаћи улогу и место своје јединице.

2) Вредност појединих чинилаца и елемената није апсолутна, већ релативна, јер се њихова дејства и утицаји тесно преплићу, тако да се они не могу посматрати изоловано, ван простора (земљишта), времена и обостраних противположених намера, односно поступака.

3) Процењивање у суштини претставља упоређивање чинилаца и одређивање њихове релативне вредности, те је природно да те чињенице морамо претходно утврдити (директно или проценом) да бисмо са њима могли руковати у току процене ситуације.

4) У вези са тим можемо додати да су редовно најмање познати, а уједно и најважнији чиниоци елемента „непријатељ“, те, према томе, и утврђивање његовог стања и разних могућности његовог даљег поступка треба да буде први посао у процени ситуације.

Поставке под 3) и 4) изгледа да су донекле противречне поставци под 2), али се та противречност може, а и треба је избећи самим конкретним поступком, тј. током размишљања. Наиме, већ приликом процењивања непријатеља морамо размотрити земљиште и време, уколико се то односи на његово стање и могућности његових даљих поступака. Али, при томе се појављују следећа питања:

— да ли ћемо се код разматрања елемента „непријатељ“ задржати само на утврђивању, односно изналажењу чинилаца, тј. његовог стања и могућности, или ћемо одмах у продужењу извршити његову потпуну процену, тј. испитати и проценити те разне могућности његовог даљег рада, па на основу тога донети закључак о највероватнијој намери, тако да се у даљем току процене више не враћамо на тај елеменат? и

— да ли ћемо после тога на исти начин по реду размотрити и остале елементе ситуације?

Такав поступак, којим би се процена вршила по реду, из свих елемената и код сваког елемента до краја, лично би на једну методску процену која би — по свом редоследу и општем методу — важила просечно за све ситуације, и у којој се не би ништа изоставило. Одроз такве тежње је такозвана процена ситуације „по елементима“. Али, таква процена има извесних слабости:

— неизбежна су понављања, што само по себи, начелно, није штетно, али захтева више времена;

— процењивање се врши углавном шаблонски, увек на исти начин, што код различитости ситуација мора довести до нелогичног редоследа размишљања;

— таквим редоследом размишљања, кроз целу процену — од самог почетка — непосредно тражимо један, најбољи начин извршења

задатка и тек на крају процене, у закључку, добијамо целину у погледу начина нашег дејства (уједно већ најбољег), јер смо при разматрању сваког елемента понаособ могли утврдити само неке његове делове. То значи — ако се заиста држимо редоследа „по елементима“ — да у току целе процене нисмо у могућности да сагледамо и разматрамо начин нашег дејства као целину. Цела процена у том најважнијем погледу врши се некако раздробљено и постоји опасност да се — без сталне претставе о целини акције — неки део занемари или да му се да неправилан смисао и значај. Ту, уједно, лежи и узрок што се често не уоче кључна питања за решење. Да би се то избегло, односно поправило, морало би се — после такве завршене процене — приступити некој процени вишег степена, тј. нађени начин решења подврћи поновној анализи, и то кроз упоређивање са другим могућим решењима, која кроз процену нису тражена.

Уствари, код таквог метода не долази до тог поновног процењивања, јер се скоро редовно — бар на пракси — на почетку процене, тј. убрзо после схватања задатка и општег погледа на ситуацију, код решаваоца, такорећи нехотице, појављује и донекле већ оформљена извесно решење — некаква скраћена замисао. Мада се та идеја не напише, односно изрази у писменим решењима одмах чим се појавила, она, ипак, постоји код решаваоца задатка, који скоро редовно с обзиром на њу врши процену елемената, што се често може приметити по извесном „навијању“ за такво — још неисказано решење. Зато поновно процењивање целине решења није потребно, јер је оно наизглед већ извршено. Такав начин решавања задатака крије у себи велику опасност да се цела процена врши једнострано, са предубеђењем о неком најбољем решењу за које тражимо само потврду. У томе је, изгледа, највећа слабост процене ситуације „по елементима“. Из практичног искуства је познато да због таквог поступка решаваоци не повезују елементе ситуације међу собом, што се касније јасно одрази и на саму одлуку.

Ако, дакле, хоћемо да не вршимо процену ситуације са неким, макар нехотичним предубеђењем у погледу начина решења, потребно је да још у почетном делу процењивања конкретно поставимо оно што се иначе сматра као природно и нормално: да се, такорећи, сваки задатак може решити на више начина. Иако има много тих начина, кад би се узеле у обзир све разлике у појединостима, они се по основној идеји обично могу свести на два или три, ређе више. Те основне идеје, по свом суштинском садржају, тј. по својим битним међусобним разликама, уједно означавају и кључна, специфична питања решавања у конкретној ситуацији. Процењујући тих неколико могућих решења, како се она показују у датим условима стања код непријатеља и код нас, земљишта и времена, ми ћемо их разматрати као целине и у потребним детаљима и тако доћи до дефинитивног закључка које је решење најповољније.

Да би смо дошли до ових основних замисли о разним могућностима решење нашег задатка, треба — полазећи од добивеног задатка — размотрити стање и могућности наших снага, дакле, проценити

елемент „наше снаге“ на сличан начин како смо изнели код процене непријатеља. При томе ћемо у потребној мери узети у обзир утицаје земљишта, времена и непријатеља, које смо већ утврдили. Као што се види, елементи „земљишта“ и „време“ узимају се у обзир упоредо са проценом непријатеља и наших снага. Зато нема потребе да се ти елементи после тога опет одвојено разматрају, јер би то било у суштини исто разматрање само у обрнутом смислу. Тиме није речено да о њима више неће бити речи о процени, али се они неће појављивати самостално. Природно је да у даљем току процене то исто важи и за елементе „непријатељ“ и „наше снаге“.

Тиме смо добили одговор на постављена питања, а уједно и на цео проблем редоследа и метода процене ситуације — наравно, само једног од разних могућих. Према томе, редослед би изгледао овако:

- 1) схватање задатка;
- 2) процена непријатеља ради утврђивања његовог стања и могућности (без детаљне процене тих могућности);
- 3) процена стања и могућности наших снага у циљу утврђивања разних могућих начина извршења задатка (при томе, врло ретко, може наступити случај да је могуће само једно решење);
- 4) процена ових начина нашег дејства кроз услове непријатељских могућности, земљишта и времена, ради утврђивања најповољнијег међу њима.

Садржај појединих делова процене

Схватање задатка има за циљ да се јасно, потпуно и недвосмислено схвати шта је наређено нашој јединици. Наређење (заповест или сл.) садржи: прво, шта има да се уради, тј. задатак и, друго — у већој или мањој мери, а понекад никако — како да се ради, тј. начин извршења.

Изгледало би да се сам задатак може лако уочити, зато што заповести претпостављеног старешине морају бити јасне. Тако и јесте, а тиме би схватање задатка јединице саме за себе било решено да је она потпуно самостална у свом деловању, али то у пракси скоро никада није случај. Она, с једне стране, ради у ужем или ширем оквиру више јединице и њеног маневра, а са друге, има суседе са којима садејствује. Код потпуно централизованог командовања, при потпуно уоквиреном задатку, све ће то, углавном, бити прецизирано у добијеној заповести. У том случају, схватање задатка ће се у суштини свести на то да се у тексту заповести (евентуално и у прилозима) пронађу и констатују те одредбе. Међутим, у већини случајева биће потребно да се из постављеног задатка у ужем смислу и података о предвиђеном дејству више јединице, као и суседа, пронађе тај шири оквир у коме ће дејствовати сопствена јединица, тј. да се одреди њено место и улога. За то је потребно утврдити (али не и процењивати):

- циљ и евентуални објекат дејства више јединице;
- општи начин њеног дејства;
- маневар више јединице у целини и како се он одражава кроз задатке суседних и сопствене јединице. Према томе, ако у том

оквиру посматрамо свој добивени задатак, моћи ћемо пронаћи место и улогу своје јединице.

У погледу начина извршења задатка, схватање се своди на то да се утврди који су подаци (елементи) у том погледу више или мање прецизирани у заповести, а који уопште нису дати. Другим речима, треба утврдити у којој мери су нам унапред дате основе решења нашег задатка, заправо одлуке, например: тактичка радња, груписање снага, време почетка дејства и сл. Ако је неки од тих елемената потпуно одређен, онда га кроз процену ситуације не треба ни тражити (али га треба стално имати на уму); ако је одређен само делимично (на пример, одређен је објекат али не и правац дејства ка њему), онда га кроз процену ситуације треба тачно одредити, а све остале, неодређене елементе решења тек изнаћи и утврдити.

Ако је код потпуно одређеног задатка у примљеном наређењу (заповести) већ дато потпуно решење, што ће бити редак случај, онда нам преостаје да код схватања задатка све те елементе решења јасно уочимо и тачно формулишемо, а у процени ситуације да до потребних детаља разрадиммо елементе датог решења.

Схватање задатка састоји се, дакле, у изналагању и утврђивању задатка сопствене јединице, њеног места и улоге у оквиру више јединице, њених односа са суседима, као и датих елемената решења задатка.

За утврђивање непријатељевог стања и могућности треба користити податке о непријатељу из заповести и осталих докумената примљених из више команде и, редовно, сређене податке властитог обавештајног органа.

Циљ је ове процене:

а) да добијемо што јаснију претставу о томе шта непријатељ може испољити, укупно узев, према нашој јединици;

б) да уочимо његов вероватан циљ као и објекат који штити, односно коме тежи (ту ће обично бити потребно да се размотри његов однос према већој непријатељској јединици — групацији, у чијем оквиру, односно за чији рачун ради;

в) да, према томе, установимо његов вероватан општи поступак, односно поступке, све до момента почетка наше акције: дакле, на шта ћемо наићи при њеном предузимању — на непријатељску одбрану и какву, да ли претстоји његов напад, неки марш и сл. (његови вероватни поступци после почетка наше акције не могу се овде разматрати, јер још нисмо одредили којим ћемо начином ми сами дејствовати);

г) да проценимо на које би начине непријатељ могао предузети своју акцију — например, које положаје може посести, какво груписање може извршити на већ заузетим положајима, итд., и да све те могуће начине, којих обично неће бити више од 2—3, предвидимо детаљно, а не само начелно (дефинитивну процену тих начина по њиховој вредности и вероватноћи овде још не можемо извршити, јер још нисмо утврдили сопствене поступке, а обоје је у међусобној зависности).

Понекад ће нам разматрања под в) и г) бити олакшана тиме што ћемо из расположивих података о непријатељу моћи јасно ви-

дети само један његов могућ поступак (на пример, у случајевима када се са њим налазимо дуже у додиру, па због тога познајемо његов распоред на положају и његово уређење), али треба имати у виду да ће то бити ређи случајеви.

Приликом процене нарочито онога што смо изложили под б), в) и г), биће потребно да увек у пуној мери разматрамо елементе „земљиште“ и „време“ (на пример, који су и какви правци који непријатеља могу водити до његовог објекта, створ и јачина његовог положаја, колико му времена треба за стицање на положај и његово уређење, да ли ће због зиме бити везан претежно за насељена места и сл.). Затим, из целокупног разматрања треба да извучимо потребне податке и закључке који ће нам у даљој процени служити за одређивање односа снага, односа непријатељевог циља према нашем циљу, тј. у чему ће се обостране намере сукобити, где и у чему је његово осетљиво место, и на које његове могуће поступке треба да рачунамо при разматрању наших могућих поступака. Тиме ћемо уједно упознати и земљиште у захвату његове делатности. И, најзад, таквом проценом ћемо већ уочити неке задатке за даљу сопствену извиђачко-обавештајну делатност, на име, које податке о непријатељу треба допунити.

Стање и могућности наших снага, како у бројном тако и у моралном погледу, биће редовно познато команди за време рата, те ће бити ретки случајеви када то проценом тек треба установити. Па ипак, понекад може наступити потреба, нарочито у случају покретних операција, да се провери и тачно установи распоред и стање свих делова на земљишту, тако да ће се то у недостатку времена и веза делом морати да изврши проценом. Овде је важно уочити да том проценом не треба утврдити објективно стање сопствених јединица, јер оно мора бити познато, већ њихову способност (или тачније, степен способности) за извршење постављеног задатка.

Суштина процене елемента „наше снаге“ је у томе да се одреде и определе сви могући начини извођења добивеног задатка. За то је потребно:

а) да конкретизујемо циљ нашег дејства уколико у добивеној заповести није потпуно одређен и да у исто време определимо и крајњи објекат нашег дејства ако већ није дат.

б) Да на основу разматрања свих досада утврђених чињеница и схватања задатка, процене непријатеља, стања и распореда наших снага, циља и објекта нашег дејства, земљишта и времена утврдимо тактичку радњу, ако није одређена тактичким задатком (што ће бити ретко). Ова разматрања, ако буду потребна, чиниће најпресуднији део процене. Иако ће понекад изгледати да је могућа само једна одређена тактичка радња, ипак ће бити корисно да се размотре и друге могућности које би, на пример, умешним маневром, смелим иницијативним дејством и изненађењем на крају могле дати одлучније резултате, **зашта** имамо обиље примера из нашег НОР-а. Тај део процене, уколико буде потребан, не може бити кратак, јер треба веома савесно испитати све околности које говоре за и против појединих могућности.

Као закључак мора се донети потпуно одређена одлука о тактичкој радњи и њеном циљу.

в) Биће случајева када ће одређеној тактичкој радњи, због просторних односа или њеног обезбеђења, морати да претходи нека друга тактичка радња, нарочито разни маршеви (ту се не рачунају краћи покрети ради избијања у рејон положаја и сл.), тако да и то треба проценити ради одређивања општих смерница (правци, време, општи начин обезбеђења итд.).

г) Било да је тактичка радња одређена или смо се сами на њу одлучили, готово редовно ће бити више разних начина њеног извођења, нарочито у погледу груписања снага и маневра. Циљ је овог дела процене да изнађе и тачно определи те начине. Иако се за то не може дати један одређен ток разматрања, ипак треба поћи од задатка и тактичке радње, узети у обзир непријатељеве могућности, земљиште и време, да би се на основу тога установило, например, који положаји (као целине) одговарају нашој одбрани, или која су груписања могућа на одређеном положају, или који су правци начелно погодни за наступни (отступни) марш, односно напад, као и за груписање главних снага, или какво може бити ешелонирање дејстава по времену, итд. Већу или мању погодност и корисност ових разних начина дејства не треба одмах ту процењивати, већ их само констатовати и обележити са довољно елемената, углавном оних који чине одлуку.

Изложени ред разматрања само је један од могућих, а према томе да ли је добивени задатак више или мање одређен, разматрања под б), в) и г) могу се делом или у потпуности повезати, односно размишљања под б) и в) потпуно изоставити. Без обзира на сам ток разматрања, важно је да из њих морамо доћи до јасних и одређених закључака о циљу, тактичкој радњи (радњама) и могућим начинима извршења задатка.

Процена могућег начина дејства наших снага, осим евентуалне одлуке о тактичкој радњи, претставља најважнији, управо пресудан део процене. По садржају и начину разматрања најмање га је могуће подврћи неком устаљеном реду, јер се разноликост ситуација овде највише изражава. Стога се за то могу дати само неке опште смернице.

Уопште узев, процена се своди на међусобно упоређивање могућих поступака, односно начина дејства, тако да нам се на крају истакне један од њих као релативно најкориснији, а с обзиром на коначан резултат будуће наше акције. Основу размишљања чине:

а) Закључци из претходног тока процене ситуације, а нарочито схватање задатка и улоге сопствене јединице у целокупном току збивања и будућих дејстава.

б) Основна карактеристика сопствене ситуације: да ли је иницијатива потпуно у нашим рукама (при нападу, гоњењу и сл.) или је она више или мање код непријатеља (наша одбрана, отступање и сл.). Природно је да ће у овом другом случају непријатељски могући поступци јаче утицати на наше одлучивање, па ћемо стога тежити да проценом утврдимо његов највероватнији поступак и, у односу на

њега, углавном, и испитамо наше могућности. У првом случају, то ће свакако мање долазити у обзир, јер ћемо одмах тражити свој најкориснији поступак, проверавајући га испитивањем непријатељевих могућности.

в) Тражење одговора на кључна питања, односно проблеме ситуације, што ће уједно бити ослонац за сређивање тока размишљања, а то нам мора бити главна мисао. У чему се та питања стварно састоје, већ је изнето. Понекад може бити само једно кључно питање, на пример, када се тежиште ситуације своди на добитак у времену, тј. када је питање времена пресудно, или када је заузимање или одржање извесне тачке или просторије од одлучујућег значаја, или ако се успех мора осигурати само изненађењем у груписању или неким особеним поступцима, итд., а понекад ће тих кључних питања бити и више. Међутим, она се обично неће тек овде изналазити, већ ће се оцртавати постепено кроз целу процену ситуације, почев од схватања задатка, а овде ће се по потреби само коначно формулисати.

До којих детаља треба ићи у том завршном делу процене зависи од одређености добивеног задатка. Коначан закључак мора да буде усвајање најбољег и најкориснијег начина сопственог будућег дејства. Закључак мора да буде конкретан, недвосмислен и без условљавања. Формулација тог закључка је одлука.

*

Изнета разматрања могла би се сажети у овај преглед редоследа и садржаја процене ситуације:

1) *Схватање задатка:*

а) шта има да се ради, тј. какав је задатак; по потреби утврдити **оквир** у коме ће се дејствовати: циљ, објекат и општи начин дејства **више** јединице у чијем смо саставу; место и улога сопствене јединице;

б) начин извршења задатка, тј. да ли су већ дати и који **елементи** сопствене одлуке; тачно утврђивање тих елемената.

2) *Утврђивање непријатељског стања и могућности у циљу:*

а) јасног сазнања његове моћи;

б) уочавања његовог вероватног циља, објекта који штити, **односно** коме тежи, и однос према његовој већој јединици;

в) предвиђања његовог вероватног општег поступка до почетка **наше** акције;

г) процена на које начине може извести своје дејство.

3) *Стање и могућности наших снага:*

а) по потреби проверити, односно проценити бројно, материјално **и** морално стање и распоред сопствене јединице;

б) по потреби конкретизовати циљ и објекат дејства своје **јединице**;

в) одредити тактичку радњу ако није дата;

г) одредити претходне тактичке радње ако су потребне;

д) изнаћи и одредити разне могуће начине рада у извођењу дејства, с погледом на груписање, маневар, земљиште и време.

4) *Процена могућих начина дејства сопствених снага* садржи међусобно упоређивање могућих начина сопственог дејства с обзиром на:

а) закључке из претходне процене, нарочито схватања задатка;

б) постојање иницијативе и њеног степена код нас или код непријатеља;

в) кључна питања дате ситуације.

5) *Закључак*: који начин дејства треба усвојити.

*

Могла би се ставити примедба да је овим дат само још један шаблон за процену ситуације, упркос поставци на почетку да их различитост ситуација не трпи. На то се може рећи да, заправо, свако конкретније упутство предвиђа неки утврђени поступак, дакле, шаблон неке врсте. Питање је у томе да ли је поступак круто прописан у детаљима или су дате само смернице начелне природе које допуштају слободну примену. Шаблон ће бити за онога који тражи рецепте за ратовање — а борба тражи стварање. Према томе, за овај посао је корисно и прихватљиво само такво упутство које није замишљено и формулисано као пропис, већ као излагање неких могућности. У овом другом смислу треба схватити и предња разматрања. Рекапитулација на крају дата је само ради бољег прегледа, али и за њу, природно, важи оно што је наглашавано у току разматрања, на име, да је то само један од могућих редоследа размишљања који се може различито комбиновати. У многим ситуацијама, нарочито после извесне праксе у овом послу, лако ће се, на пример, применити начин процене ситуације по „кључним питањима“, који је раније изнет у часопису. Познавајући разне начине и могућности, моћи ће се увек изнаћи и применити онај метод који ће најбоље одговарати и који ће више или мање носити индивидуалне црте решаваоца.